THE BUDDHA'S LAST MEAL

by

Prof. Lalit Mohan Kar, Kavyatirtha, M.A., B.L.

မဟာပရိနိဗ္ဗာနိန္ နှင့် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား နောက်ဆုံးဘုဉ်းပေးသော ဆွမ်းဟင်း

ව) blished by kind permission of the "Modern Review"]

BURMA HUMANITARIAN LEAGUE

No. 102; 49th Street, Rangoon.

THE MAHAPARINIBBANA AND THE BUDDHA'S LAST MEAL

by

Prof. Lalit Mohan Kar, Kavyatirtha, M.A., B.L.

မဟာပရိန်ဗ္ဗာန် နှင့် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား နောက်ဆုံးဘုဉ်းပေးသော ဆွမ်းဟင်း

[Published by kind permission of the " Modern Review "]

BURMA HUMANITARIAN LEAGUE

No. 102. 49th Street. Bangoon.

1956

အိန္ဒိယနိုင်ငံကြီးတွင် ထင်ရှားကျော်စောသော၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ''MODERN REVIEW''ခေါ် — 'ခေတ်ကာလဝေဖန်မှု'

မဂ္ဂဇင်းတွင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်

ပါမောက္ခ ''လလစ်မိုဟန်ကား'' အမ်ိ အေ၊ ဘီ အယ်လ် ရေးသားအပ်သော

မဟာပရိနိဗ္ဗာန်နှင့် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား နောက်ဆုံး ဘုဉ်းပေးသော ဆွမ်းဟင်း

၁။ အိန္ဒိယနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းတွင် 'ဂိုရတ်ပူ' ခေါ်မြှုနယ်တခုသည် ရှိ၏။ ၎င်းမြှု၏အရှေဘက် (၃၃) မိုင်ကွာတွင် 'ဂိုရတ်ပူ-ကာသိရ'' လမ်း၏တောင်ပိုင်း၌ ကမ္ဘာပေါ်တွင် အမြင့်မြတ်ဆုံးနေရာ တခုသည် ရှိသတတ်။အကြောင်းမူကား၊ မသကား' ခေါ် ၎င်းနေရာ၌ သကျမုနိ ဗုဒ္ဓသည် ပရိန်ဗ္ဗာန်စံတော်မူ၏။ ၎င်းပရိန်ဗ္ဗာန်စံတော်မူသော နှစ်သည် ကား၊ ဝါဒမှန် ဗုဒ္ဓဘာသာတို့၏ စာပေ အစဉ်အလာအတိုင်း ဆိုလျှင် ခရစ်တော်မပေါ် မီ၅၄၃-ခုနှစ်ဖြစ်၏။ သို့သော်အရွှေနိုင်ငံစာပေများကို လိုက်စားသူတို့၏ အယူအဆ အတိုင်း ဆိုလျှင် ခ ရစ် တော် မ ပေါ် မီ ၄ဂ၇-ခုနှစ်ဖြစ်၏။ ထို ပရိန်ဗ္ဗာန်စံသော နှစ်မှစ၍ သန်းပေါင်း များစွာသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုရားဖူးတို့သည် ၎င်းနေရာကိုလာရောက် ဖူးမျှော် ကြကုန်၏။ ယနေ့တိုင်အောင်ပင်လျှင် 'အာရှတိုက်၏ အလင်းရောင် ခြည်' မဟာပရိန်ဗ္ဗာန် ပြုလေသော နေရာသို့ ကမ္ဘာ အရပ် ရပ် မှ လာရောက်ဖူးမျော်လျက် ရှိကြကုန်၏။

၂။ ယခုအခါ ၎င်းနေရာသည် ရှေးက ကြီးကျယ် ခမ်းနားသော အဆောက်အဦများ၏ အပျက်အစီး အတိသာ ဖြစ်လေ၏။ ယခုကျန်ရှိ နေသောအဆောက်အဦများမှာကျောင်းတော်တဆောင်၊ပုထိုးစေတီ တဆူနှင့်ကြဲပြန့်နေသောအဆောက်အဦအနည်းငယ်သာဖြစ်တော့၏။ ၎င်းကျောင်းတော်သည် ဂယာမြှု၏ ''ဘရားဘာ'' တောင်ပူစာများ

ထဲတွင် ရှိသော ''ဒသရဋ္ဌ' ဂူ၏ ပုံသဏ္ဌာန်နှင့် တူ၍ အတွင်း၌ ဗုဒ္ဓ မြတ်စွာဘုရား၏ ကိုယ်စား၊ လက်ျာ လက်မောင်းကို ခေါင်းအုံးလျက်၊ မြောက်ဘက်သို့ ဥက္ခောင်းမှုသော လျောင်းတော်မှု တဆူ ရှိလေ၏။ ၎င်းလျောင်းတော်မူ ကိုယ်တော်သည် လူသာမန်တို့၏ ကိုယ်လေးဆ ခန့်ရှိ၍ ဗုဒ္ဓဂယာ စေ တီ အ တွင်း ရှိ တင် ပ လွင် ခွေ ကိုယ် တော် ၏ အရပ် အမောင်းမျှ ရှိ၏။ ၎င်းလျောင်းတော်မှု ကိုယ်တော်ကို၊ မြန်မာ ဥပသကာ ဥပသက်တို့ လှူဒါန်းအပ်သောရွှေသင်္ကန်း၊ ပိုးသင်္ကန်းတို့ဖြင့် ဝတ်ရုံထားလျက်ရှိ၏။ ဤကဲ့သို့ဝတ်ရုံထားခြင်းမှာ၊ညီတော်အာနန္ဒာ၏ တပည့်၊ ဥစ္စာဓနကြွယ်ဝ ချမ်းသာသော ဒါယကာ ပုတ္ထုသ လှူဒါန်း အပ်သော ရှေသင်္ကန်းကို ညီတော်အာနန္ဒာသည် ပရိန်ဗ္ဗာန်စံနေသော ဗုဒ္ဓဘုရားအား ဝတ် ရုံ ထား သည် ကို အ တု ပြု ထား ဟန် ရှိ သည်။ ၎င်းကျောင်းတော်၏ တောင်ဘက် နံရံတွင် ကျောက်ပြားတချပ်ရှိရာ၊ ထို ကျောက်ပြား ပေါ် တွင် ဗိုလ် ချုပ် ကာ နင် ဂန် ၏ လက်ထောက် ကာလိုင်းသည် ခရစ်တော် သက္ကရာဇ် ၁ဂ၇၇-ခုနှစ်တွင် တွေသည်ဟု ဖေါ်ပြထား၏။ကျောင်းတော်၏နံဘေးအနီးတွင်ရှိသောစေတီပုထိုးကို မူလက ၎င်းဒေသရှိ မလ္လာမင်းတို့ တည်ထားခဲ့လေသည်။၎င်းနောက် မြတ်စွာဘုရားအား အထူးကြည်ညှိသော ဧကရာဇ်ဘုရင် အာသောက မင်းကြီး ထပ်ဆင့်၍ မွှမ်းမံခဲ့၏။ မကြာမီကပင်လျှင် ၎င်းစေတီပုထိုးကို အကြီး အကျယ် ပြင်ဆင်ခဲ့လေသည်။ လျောင်းတော်မှု ကိုယ်တော်ကြီး သည် အင်ကြင်းပင်နှစ်ပင်အကြားတွင်မြတ်စွာဘုရားပရိနိဗ္ဗာန်စံတော် မူသောနေရာ၌ပင် တည်ရှိတော်မူ၏။ တေဇောဓာတ် လောင်သော နေရာမှာ ယခုအခါ များသောအားဖြင့် ခြောက်သွေ့လျက် ရှိသော ်ဟိရန်ယ ' သွိုမဟုတ် 'အဇ်တဝတီ' ဟူ ၍ လည်း ခေါ် လျက် ်ချိတာဂ န်ဒတ် မြစ်၏မြစ်လက်တက်ဖြစ်သောကကုသဋ္ဌမြစ်ကမ်းတွင် ဖြစ်၏။၎င်းမြစ်ကမ်းသည်ပုထိုးစေတီနှင့်မိုင်ဝက်ခန့်ဝေးကွာလေသည်။

၃။ ကျောင်းတော်ထဲတွင် ရဟန်းတော်များ သီတင်းသုံးတော်မူခဲ့ သော အခန်းငယ်ကလေးများ နှစ်တန်းရှိလျက်၊ ၎င်းအတန်းများ၏ — အလယ်တွင် လမ်းကြားတခုရှိလေသည်။ ထိုအခန်းများ၏ နံရံများကို ယခုတိုင် တွေမြင်နိုင်၏။ အခြား အဆောက်အဦများမှာ အကျိုးအပဲ့ အပျက်အစီး အစုအပုံကြီးတို့သာဖြစ်၍ ကျန်ခဲ့တော့၏။ ၎င်းကျောင်း တော်၌ တောင်ဘက် တမိုင်လောက် အကွာတွင် မြတ်စွာဘုရား၏ ညီတော် မဟာသာဝက အရှင် အနုရုဒ္ဓါနှင့် စပ်လျဉ်းသောအဆောက် အဦများ၏ အပျက်အစီးများကိုတွေမြင်နိုင်သေးရာ၊၎င်းတို့ကိုယခုတိုင် မည်သူမျှ ပြုပြင်ခြင်းမရှိသေးပေ။

၄။ အရှေဘက် တမိုင်ခွဲခန်ရှိ၊ကာသိယမြိုငယ်ကလေးသည်ကား၊ ဗုဒ္ဓဘာသာတို့၏ ကျန်းဂန်တွင် လာသောကုသိန္အာရုံပင် ဖြစ်သည်ဟု အတိအကျ ပြောဆိုကြလေသည်။ ၎င်းမြှုကလေးသည် ဘင်္ဂလား အနောက်မြောက် မီးရထားလမ်းရှိ ဂိုရတ်ပူမြို့၏ အရှေးတာင်ဘက် မိုင် (၄၀) တွင်ရှိ၏။ တာစီဒီအိုရီယားဘူတာမှ ရက်မှန် ရထားဖြင့် သွားရောက်နိုင်၏။ ၎င်းကာသိယမြို့သို့ မိုတိုဘတ်ဖြင့်လည်း သွားနိုင် လေရာ၊ဂိုရတ်ပူမြို့မှမြောက်စူးစူးသို့ (၂၂) မိုင်မျှသာရှိ၏မြတ်စွာဘုရား ဖွါးမြင်တော်မူသောနေ့၊သဗ္ဗညုတဉာဏ် ရတော်မူသောနေ့၊ပရိန်ဗ္ဗာန် စံလွန်တော်မူသောနေ့တည်း ဟူသော သုံးပါးသော အချက်တို့ဖြင့် မြင့်မြတ်သော စသာခါ့ပုဏ္ဏမီရက်ဖြစ်ပေသောကဆုန်လပြည့်နေ့တွင်၊ ၎င်းကာသိယခေါ် ကုသိန္နာရုံမြို့၌ဈေးပွဲကျင်းပကြ၏။လူအများတိုသည် ဘတ်ကားများဖြင့် ဂိုရတ်ပူမြို့၊ ဒီအိုရီယားမြို့၊ ပဒုရောနမြို့ စသောအနီး အနားတဝိုက်ရှိမြို့ရွာများမှ ထိုဌာနသို့သွားရောက်စုရုံးလေ့ရှိကြကုန်၏။

၅။ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူသောနေရာသည်၊ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူခြင်း၏ အကြောင်းနှင့်စပ်သော အဖြစ်အပျက်တို့ကို သတိရ စေ၏၊ ၎င်းတို့ကို အောက်ပါအတိုင်း ဖေါ်ပြအပ်ပေသည်။

၆။ အကြိမ်ကြိမ်နား၍ ဝေသာလိမြို၊ (မူဇာဖါပူခရိုင်-ဘေသးမြို) မှ ပါဝါမြို့ (ဂိုရတ်ပူ ခရိုင်၊ ပဒရောနမြို့) သို့ ရောက်လာသော အခါ မြတ်စွာဘုရားမှာရောဂါတခုကပ်ငြပြီးဖြစ်၏။ပါဝါမြို့တွင်မြတ်စွာဘုရား သခင်သည် သံဃာတော်များနှင့်တကွ သီတင်းသုံးနေတော်မူရာဝယ်၊ စုန္ဒ လှူဒါန်းအပ်သော မြတ်စွာဘုရား၏ နောက်ဆုံး ဆွမ်းသည် ဒီဃ နိကာယ်၊ မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ်၌ 'သူကရ-မဒ္ဓဝံ'ဟု ဖေါ်ပြထား၏။ ၂။ ၎င်း၏အဓိပ္ပါယ်ကို အောက်ပါအတိုင်း ယူဆခဲ့ကြလေသည်။

- (က) ဝက်သားခြောက်
- (ခ) ထမင်းနှင့် ဝက်ပျိုသား
- (ဂ) နူးညံ့သောဝက်သား
- (ဃ) အရသာရှိသော ဝက်ပျိုသား
- (င) မာသော ဝက်သားတမျိုး အစရှိသည်တို့တည်း။

ဂ။ ဝတ်တား (စ်) အမည်ရှိသူက ဆိုသည်မှာ--

သူကရ-မဋ္ဌဝံ '' ဆိုသောစကားကို ဝက်သားဟင်းဟု နားလည် ကြ၏။ဒေါက်တာ ရီး (စ်) ဒေးဗစ် (စ်) သည် ၎င်းစကားကို တနေရာ၌ ဝက်သားခြောက်ဟု ပြန်ထား၏။ အခြား တနေရာ၌မူ၊ နူးညံ့သော ဝက်သားဟု ပြန်ထ း၏။ သို့သော် ထိုကဲ့သို့ ပြန်ဆိုခြင်း, အဓိပ္ပါယ်ပေး ခြင်းတို့ကို မကျေနပ်ခဲ့ချေ။ ၎င်းသည် စၥးစရာ အသီးအရွက်၊ သစ်ဥ သစ်ဖု တစုံတရာ ဖြစ်ရာသည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့လေသည်။ကေ၊အက် (၆) နယူးမင်းကလည်း ဤအမ်ပ္ပါယ်အတိုင်း ယူဆ၏။ ထိုအရာသည် စားကောင်းသော မှိုတမျိုးသာ ဖြစ်တန်ရာသည်ဟု ယူသင့်ကြောင်းကို အကြောင်း အထောက် အထား များဖြင့် ဖေါ်ပြ၏။ ဤနေရာ၌ မှတ်သားရန်အချက်မှာ၊ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည့်အကြောင်းကို ရေးသား ထားသော တရုပ် စာပေများတွင်၎င်း၊ တိဘက် စာပေများ တွင်၎င်း၊မြတ်စွာဘုရား၏ နောက်ဆုံးဆွမ်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဝက်သားကို ဖေါ်ပြခြင်း အလျင်းမရှိပေ။ မဟာယနဂိုဏ်း ကျန်းဂန်များတွင်လည်း မဟာ ပရိနိဗ္ဗာန် အကြောင်းကို ရေးသားရာ၌၎င်း၊ သင္ဝတ ဝိနယ ကျမ်းတွင် စုန္မ၏ဆွမ်းလှူပွဲကို ေါ်ပြရာ၌၎င်း၊ ဝက်သားဟူသောပုဒ်ကို ဖေါ်ပြခြင်းမရှိပေ။ ယူ–ဆင်–ချင် ကျန်းအတိုင်းဆိုလျှင်၊ မြတ်စွာဘုရား အတွက် စုန္မ သီး သန့် ထား သော ဆွမ်း ခဲ့ ဘွယ်မှာ (စန္မကူးပင်၏ နားရွက်) သို့မဟုတ် (စန္ဒကူးသားနားရွက်) ဟု ခေါ်ဆို၏ ဤအခေါ် အဝေါ် အတိုင်း ဆိုလျှင် သစ်ပင်မှ ပေါက်သောမှို၊ သို့မဟုတ် မွှေးကြိုင် သောမှိုဟု ဆို လို ဟန် တူ သည်။ တ ရုပ် ဘာ သာ တွင် သစ် ပင် ၌

ပေါက်သော မှိုကို 'မူအား'' သို့မဟုတ် 'သစ်ပင်၏ နားရွက်'' ဟု ခေါ်၏။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းများနှင့် ၎င်းတို့၏ ဒါယကာများသည် မှိုများကို ' ဟိုဆန်ဂျောင် '' (ရဟန်း၏ အသား၊ အမဲဟင်းလျာ) ဟု အထင် အရှား ခေါ်ငေါ် သုံးစွဲကြ၏။ ဘုရားကို ကြည်ညိုလှသော ဤပန်းတိမ်သမားသည် မြတ်စွာဘုရားအတွက် ဝက်သားဟင်းကို ချက် လိမ့်မည် မဟုတ်ဟု ဆိုသော နယူးမင်းနှင့် ကျွန်ုပ်သဘော ကိုက်ညီ၍ ''သုကရမဒ္ဓဝံ''၏ အဓိပ္ပါယ်သည် ''မှို ''ဟုသာ ဖြစ်သည်ထင်၏။

၉။ နှစ်ပေါင်း လေးဆယ်ကျော်မျှ မွန်မြတ်သော အကင့်နှင့် ပြည့်စုံ သည်ဟု အသိအမှတ်ပြခြင်း ခံခဲ့ရပေသော အသက် (ဂ၀) ရှိ မြတ်စွာ ဘုရားအား တိရစ္ဆာန်၏ အသား ကို ဘုဉ်း ပေး ရန် ကပ်လှူသည် ဆိုသည်မှာ အမှန်ပင် ထူးဆန်း၏။ ဤကဲ့ သို့ သော အစာသည် မြတ်စွာဘုရား၏ ကျင့်စဉ် တရားများနှင့်လည်း ဆန့်ကျင်၍ နေ၏။ ဥပသကာများ အနုအရင့်ကို လိုက်၍ ထိန်းသိမ်းရမည့် မြတ်စွာဘုရား ဆုံးမအပ်သော (၅) ပါး၊ (ဂ) ပါး၊ (၁၀) ပါး ဝိရတ် သို့လများ၌ ပါဏာတိ ပါတာ ဝေရာမဏိ သည် ပထမ သိက္ခာပုဒ် ဖြစ်၏။ ဇာတ် နေပါတ် များထဲတွင် တိရစ္ဆာန်များကို အစာ အတွက် မသတ် စေရန် ဘုရားအလောင်းသည် သူ၏ကိုယ်ကို အကြိမ်များစွာ လှူဒါန်းခဲ့ကြောင်း ဖေ ပြထား၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် ဝတ်သားဟင်းကို စားခဲ့ပါလှုင်၊ အတိတ်ဘဝက စွန့်စား နှစ်နာခံခဲ့သည်များနှင့် တဖက် တလမ်းဖြစ်၍ အခ်ပ္ပါယ်မရှိ ဖြစ်သွားပါလို့မည်။ မြတ်စွာဘုရားသည် ကိရစ္ဆာန်များ အားသတ်ခြင်းကို အထူး တားမြစ်ပြတ်ပင်သည့်အတွက် 'အဝတရ'' ဟု ဟိန္ဒုံများက ပူဇော်ကြကုန်၏။

၁ဝ။ ဝိနယပိဋက မဟာဝါ ပါဠိတော်တွင် အောက်ပါအတိုင်း အတိ အကျ ပညတ်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

နတိက္ခဝေ ဇာနံ ဥဒ္ဒိဿကတံ မံသံ ပရိဘုဥ္ဖြဲတဗ္ဗ[ိ]။ ယော ပရိ ဘုခုဥ္မယျ၊ အာပတ္ကိ ဒုက္က**္**ဿ။ ၎င်း၏ နိသျကား— ဘိက္ခႏဝ ၊ ငါ၏ချစ်သား ရဟန်းများတို့၊ ဥဒ္ဒိဿကကံ၊ ရည်၍သတ်သော၊ မံသံ၊ အသားကို၊ ဇာနံ၊ သိလျက်၊ နပရိဘုဥ္စိတဗ္ဗံ၊ မစားအပ်၊ ပရိဘုဥေယျ၊ စားသည် ရှိသော်၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ္ဌဿ၊ ဒုက္က အာပတ် သင့်၏။

၁၁။ သိရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ ကျောက်စာများတွင် သူသည် ဘုရင်ဖြစ်လင့်ကစား၊ နိမိ မှီဝဲသုံးဆောင်ရန် တိရစ္ဆာန် များပြားစွာ သတ်ခဲ့ရာမှ လျော့၍လျော့၍လာခဲ့ရာ၊နောက်ဆုံး၌ သမင်တကောင်နှင့် ဥဒေါင်းနှစ်ကောင်သာ သတ်ရတော့ကြောင်း။ထိုသို့သတ်ရခြင်းကြောင့် စိတ်မချမ်းမသာ ဖြစ်ကြောင်း ဖေါ်ပြထား၏။ ဤသုံးကောင်မျှ သတ်ရ သည်ကိုပင် မကြာမီအတွင်း ရှောင်ကြဉ်မည်ဟု ဂတိထားခဲ့လေသည်။ ဤကဲ့သို့ ဂဘိထားသည်မှာ၊ သူသည်အသားစား ဓလေ့တည်းဟူသော နန်းတွင်းထုံးစံကို ပယ်ဖျက်နိုင်လိမ့်မည်ဟု ထင်မြင်သောကြောင့်ဖြစ်၏။ ဤကိစ္စတွင် အောင်မြင်သည်ဟု ဆိုရပေလိမ့်မည်။ အဘယ်ကြောင့် ဆိုသော်၊ သူသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်ပြီးနောက် သူ၏ ကျယ်ဝန်းသော နိုင်ငံတော်တွင် များသောအားဖြင့် တိရစ္ဆာန်များကို မသတ်ဖြတ်ရန် အတော်ထိရောက်စွာ ပိတ်ပင်ထားသည်ကို တွေမြင်ရလေသည်။

၁၂။ မြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူသည်မှ ကာလတောင်တာ ကြာမြင့် လှသော ခေတ်တွင် လူဖြစ်၍၊ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူရာ ဒေသမှ ဝေးကွာသောအရပ်တို့တွင် နေထိုင်လျက် ရှိကြသော ကျွန်ုပ် တို့သည်၊မြတ်စွာဘုရားသက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်နေထိုင်စားသောက်ပုံ၊ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူသည့် အကြောင်းရင်း စသည်တို့ကို အရေးကြီးသလောက် လေးလေးစားစား မပြဘဲ ရှိတတ်ကြပေမည်။ သို့ရာတွင် မြတ်စွာဘုရား၏ အသက်ရှင်နေရေးသည် ထိုခေတ်၏အဖိုး ထိုက်ရတနာကြီးတပါး ဖြစ်ပေရကား၊ လူအပေါင်းတို့သည် မြတ်စွာ ဘုရားကိုသာလျှင် မျက်ခြေမပြတ် ရှုမျှော် ဂရုပြု၍ နေကြကုန်ရာ၏။ မြတ်စွာ ဘု ရား၏ အ လောင်း တော် ကို လည်း စ ကြ ဝ တေး မင်း၏ အလောင်းတော်ကို သင်္ဂြိဟ်ဘိသကဲ့သို့ သင်္ဂြိဟ် ကြပြီးနောက် ဂ ပါး သော ဧကရာဇ် ပဒေသရာဇ် မင်းတို့သည် အလောင်းတော် တေဇော ဓာတ်လောင်ပြီးနောက်၊ မြတ်စွာဘုရားအား မိမိတို့၏ အမျိုးအနွယ်ဟု ဆိုကာ ပြာများကိုရရန် အလုအယက် တောင်းဆိုကြကုန်၏။ထိုနောက် မြတ်စွာဘုရား၏ ဓါတ်တော်များကို စေတီပုထိုးများတွင် ဋ္ဌာပနာလျက် ကိုးကွယ်ကြကုန်၏။

၁၃။ စုန္ဒဒါယကာသည် ဆွမ်းကင်ရာ၌ လေးနက်စွာ စဉ်းစားရာ၏။ သူသည် ဆွမ်းကပ်ရာတွင် သင့်လျော်သော ဆွမ်းဟုတ်သည် မဟုတ် သည်ကို မဆင်ခြင်မစဉ်းစားဘဲ ကပ်လိမ့်မည်မဟုတ်၊ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား အပါးတော်ဝယ် ဒါယကာအများပင် ခြံရံလျက်ရှိ၏။ ၎င်းတို့အထဲတွင် ရင်းချာ၍ ချစ်မြတ်နိုးသော ဆွေမျိုးများလည်း ရှိ၏။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား သည် ဂယာသိသ၌ သုဇာတာ လှူသော နို့ဆွမ်းသည် သဗ္ဗညုတ ဥာဏ်ကိုရရန်အကြောင်းပြစေသကဲ့သို့ စုန္တလှူသောဆွမ်းသည်အကြွင်း မရှိသော နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရန် အကြောင်း ပြသည်ကို သိတော်မူ၏။ နောက်ဆုံး ဘုဉ်းပေးသော ဆွမ်းကို ချီးမွမ်းတော်မူသည်ဟု စုန္ဓအား ပြောကြားရန် ညီတော် အာနန္ဓာအား မှာကြားတော် မူခဲ့ကြောင်း၊ မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ်တွင် တွေရလေသည်။

၁၄။ 'သုကၡမဒ္မဝံ' ဆိုသောစကားသည် 'သူကရ' (ဝက်) 'မဒ္မဝံ' (နူးညံ့သော) ဟူသော စကားနှစ်လုံး ပေါင်းထားခြင်း ဖြစ်၏။ မဒ္မဝံ ဆိုသော စကားကို အဓိပ္ပါယ် အမျိုးမျိုး ပေးကြသဖြင့်၊ အခက် အခဲနှင့် ကြုံတွေ့ရလေသည်။

၁၅။ 'မဒ္မဝံ' မှာ၊ သားငါး သို့မဟုတ် အသား ဟူသော အဓိပ္ပါယ် မရချေ။ ၎င်းစကားသည် 'မုဒု'မှ ဆင်းသက်လာလျက်၊ နူးညံ့ခြင်းဟု အဓိပ္ပါယ်ရ၏။ 'သူကရ' ဟူသော စကားသည်လည်း ဝက်သားဟု အဓိပ္ပါယ်မရချေ။ဝက်သားဟုဆိုလှင် 'သောကရ'ဟု ရှင်မဟာကစ္စည်း ဖေါ်ပြသကဲ့သို့ ရှိသင့်၏။ ရှင်မဟာကစ္စည်းသည် ခရစ်ယာန် မပေါ်မီ (၃) ရာစုလောက်တွင် ပေါ်လာ၏။ သဒ္ဒါအရာတွင် အတတ်ဆုံး အစောဆုံးဖြစ်၏။ထိုအရှင် မိန့်ဆိုသည်မှာ' ထို၏အသား''ဟုဆိုလျှင် ပစ္စည်း 'ဏ' ရှိသင့်၏။ ၎င်း ''ဏ'' သည် ''အ'' ကို ''အာ'' သို့ ပြောင်းစေ၏။

(သင်္သကရိုက်တွင် ဤကဲ့သို့ ပြောင်းလဲခြင်းကို ''ဝရိဒ္ဒိ''ဟု ခေါ်၏။ ''အ''ကို''အာ'' ''ဉ''မဟုတ် ''ဉူ''ကို''ဪ'' ပြောင်း၏။ သို့သော် ပါဠိဘာသာတွင်''ဪ''မရှိ၍၊ 'ဪ''ဟုသာပြောင်း၏။) ''မဟိသဿဠုဒံ မနသံ ဝါ = မာဟိသံ'' ကျွဲ၊ သို့မဟုတ် ကျွဲသား၊ သူကရဿ ဠုဒံ မာသံ ဝါ သော ကရံ (ဝက်နှင့် ဆိုင်သော အသား သူမဟုတ် ဝက်သားဟု ဆိုလျှင် 'သောကရံ'ဟု ရှိသင့်၏။

၁၆။ ပါဠိဘာသာ 'မဋ္ဌဝံ' သည် သင်္သကရိုက် မာရ်ဒဝံ ဖြစ်၏။ ကာလီဒါသ လင်္ကာဆရာကြီး၏ 'မာရ်ဒဝံ' ဆိုသောစကား အသုံးပြ ပုံသည်၊ ''မဋ္ဌပံ''ဟု ဆိုသောစကား၏အဓိပ္ပါယ်ကိုပြ၏။သင်္သကရိုက် ''အဘိတပတံ အယော-ပိ မာရ်ဒဝံ ဘဇတေ''သံပင် ဖြစ်လင့်ကစား ပူလာလျှင် ပျော့ပျောင်း၍လာ၏။ ''မဋ္ဌဝံ''ဆိုသည်မှာ မီးနှင့် ဟပ်၍ ဖြစ်စေ၊ချက်၍ဖြစ်စေ၊ နူးညံ့လာသောအရာတခုကို ဆိုလို၏။

၁၇။ ရှေးက ချက်ပြတ် နည်းကို ပြသော မဟဘရတ္တ ခေတ်က နလမင်း ရေးသားစီရင်သည်ဟု ဆိုသော 'ပါကဒါရပန'' (ချက်ပြတ် နည်းကြေးမုံ) က ဆိုသည်မှာ၊ ဧဝံ ပါကေ ကြတေ တသျ မာရ်ဒုတ္တိ သွာဒု ဇာယတေ ' ဤကဲ့သို့ ချက်လျှင် နူးညံ့ခြင်းသည် အရသာ ရှိသာ၏။ 'မာရ်ဒုတ္ထိ'' မာရဒဝံသည် အတူတူပင်ဖြစ်၏။ ၎င်းတို့သည် မာရ်ဒု ဟူသော စကားရင်းမှ ဖြစ်ပေါ် လာ၏။

၁ဂ။ ပါနိနိဆရာကြီးအတိုင်းဆိုလျှင် သော်ဝဒု-မရိဒဝံ (အရသာရှိ-နူးနူးညံ့ညံ့) ဆိုသောစကားရှိ၏။၎င်းစကားသည် ပါကဒါပန၏ 'မာရ် ဒုတဝံ' ဆိုသောစကား၏ အဓိပ္ပါယ်ဖြစ်၏။ ''မရိဒု''စကားကို တခု တည်းသုံးလျှင် ''မာရ်ဒဝံ''ဟု သုံးရ၏ ၎င်းစကားသည် ပါဠိဘာသာ တွင် ''မဒ္ဓဝံ''ဖြစ်လာ၏။

၁၉။ ''သုကရ'' (သူကရ ဟုလည်းရှိ၏။) ဟူသော စကားသည် ''သူက''မှ ဖြစ်လာ၏။ (သူက ၏အမွေး) ယြမှာ ''ဝက်မျှင်၊ ဝက်မွေး၊ ဝက်မွေးကဲ့သို့သော ကြမ်းသော အမွေး အမျှင်) ၎င်းဝက်မွေးနှင့်အတူ အပင်ပေါက်ကို ''သုက''ခေါ် ၏။ဘောက်ဖတ်ကောင်ကို သူကတီတ ဟု ခေါ်၏။မယောစပါး၏ အမွှေးကိုလည်း သူက ဟု ခေါ်၏၊ သူက ကို ရ ထည့်၍ သူကရ ဖြစ်လာ၏။ မခုမှ မခူရ (ပျားရည်) ဖြစ်လာ သကဲ့သို့တည်း။

၂၀။ ရှေးအိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် အမည်နာမများတို့၌ အသွင်တူစကား များအား သုံးလေ့ရှိသည်ကို သတိပြုဖွယ် ကောင်းလေသည်။ ကာလိ ဒါသဆရာကြီးသည် ဘဲငန်းနီကို စကြဝါက (ရထားဘီးသံ) ဟု ခေါ် မည့်အစား ရဏင်္ဂနာမ (ရထားအင်္ဂါအမည်) ဟု သုံးစွဲခဲ့လေသည်။ မောရိယမင်းမျိုး စန္ဒဂုတ်ဘုရင်၏ နာမည်ကျော်အမတ်ကို အမျိုးမျိုး ခေါ်သော ဇာနကျမူလကံ, ဗိဿနုဂုတ္တကံ, ကောတ်လျံဟူသော အမည်များဖြင့်လည်း မုန်လာဥနီကို ခေါ်သေးသည်။

၂၁။ သီဟိုဠ်ရဟန်းတော် မောဂ္ဂလာန မဟာထေရ်သည်၊ မိမိပြုစု သော အဘိဓာနပ္ပဒိပိကာခေါ် ပါဠိအဘိဓာန်၌ သူကရ၏ အမည် များကို အမျိုးမျိုးပေးရာ၌ ''သူကရော (တု) ဝရဟော (ထ)''။ ''ဝရာဟော သုကရေ ဂဇ'' ဟူ၍ ပါရှိလေသည်။ ပါဠိဘာသာသည် ခေတ်ပြာကြိုင့်ဘာသာများကဲ့သို့ သဋ္ဌါ, အဘိဓာန်, ဆန်း, အလင်္ကာ စသာ လောက်ကျမ်းတို့၌ သံသကြိုင့်ဘာသာသို့ အခေါ် အဝေါ် တို့၌ လိုက်လေ့ရှိသည်။ အသျှင်မောဂ္ဂလန်ထက် အလျင်ကျသော ဗုဒ္ဓဝါဒီ ဖြစ်သည့် အမရသိမှ ဆရာကြီးသည် အမရကော ယှအဘိဓာန်ကျမ်း၌ သူကရပုဒ်၏ ပရိယာယ်များကို ဝရဟော, သူကရော၊ ဃြရှ်ဘီး၊ ကောပေး၊ ပေါ်တြို၊ ကိရး၊ကိဋိုး၊ ဒံသိတြိ၊ ဃောနေ၊ သိတဗ်ဓရောမ၊ ကြောငျာ၊ ဘုဒရ၊ ဗူတျို၊ ဟူ၍ ပြခဲ့လေသည်။

၂၂။ ''သူကရကန္ခ'' ခေါ်သော သစ်ဥ သစ်ဖုသည် ရှိ၏။ ၎င်းကို တောဝက်အမည်များစွာဖြင့် ခေါ် ၁ေါ်၏။

၂၃။ သင်္သကရိက်နှင့် ပါဠိသဒ္ဒါများအဘိုင်းဆိုလျှင် သစ်မြစ်၊သစ်ဥ၊ သစ်ဖုများမှာ အထီးအမကဲ့သို့ လိင်များရှိကြ၏။ သူကရီ သို့မဟုတ် သူကရသည် သစ်မြစ်၊ သစ်ဥကို ဆိုလိုသည်။

၂၄။ ပါဝါမြို့ စုန္မအိမ်တွင် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား ဖုန်းပေးသော သူကရ ခေါ်ဆိုသည့် အရာသည် ဝက်သားမဟုတ် ဝက်မြေဉ ဖြစ်၍၊ ထို အရာသည် မြတ်စွာဘုရား၏ ဝေဒနာကို တိုးစေ၍ အာယုသင်္ခါရကို ပြတ်စဲစေ၏ဟု ဂေါရက္ခပူမြတ္လင် နိုင်ငံဝန်ထမ်းအဖြစ် ဆောင်ရွက်သွား သော ဆရာဝန်ကြီး ဟိုအေးက ယူဆလေသည်။

၂၅။ သုကရမဒ္မဝခေါ် သကရကန္မ ဥ၏ နူးညံ့သော အဖတ်ကို စားသကဲ့သို့ပင် သစ်သီးအာဟာရအနေဖြင့် သကရကန်ခေါ် ဥကို ဥပုသ်ထွက်တွင် ပြုတ်၍စားလေ့ ရှိကြသေး၏။

၂၆။ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံသော ပါဝါနယ်နှင့် ပါဝါနယ်အနီး အနား တလျှောက်တွင် ချောမာသာ သို့မဟုတ် ချာတုမာသယံ ခေါ် ဥပုသ်ကို မပျက်မကွက် စောင့်သုံးလျက်ရှိကြသေး၏။ ယင်း သို့ စောင့် သောအခါမှာ များသောအားဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာတို့၏ ဝါဝင် ဝါထွက် အချိန်အတိုင်းဖြစ်၏။ သီလကို ရှိသေစွာ စောင့်ထိန်းသူတို့သည် ဝါမထွက်မီ သုကရကန်ပြတ်ကိုမစားကြ။ဝါထွက်သောနေ့မှာကား ယင်း သုကရကန်ပြတ်ကို အပုံလိုက်ဈေးထဲတွင် ရောင်းချသည်ကိုမြင်ကြရ၏။ သကရကန္ဒလည်းခေါ် သုကရကန္ဒသည် နီပေါလ်နယ် တောင်စောင်း များတွင်၎င်း၊လွင်ပြင်များတွင်၎င်း၊ အကြီးအကျယ် စိုက်ပျိုးကြ၏။

၂၇။ ၎င်း သုကရ ကန္ဒသည် အရသာ ချို၏။ အဆင်း အားဖြင့် ဖြူဖြော့သော အရောင်နှင့် နီသောအရောင် နှစ်မျိုးကို တွေ့ရ၏။ နီသောအရောင်ရှိသောအမျိုးမှာ ဘင်္ဂလားနယ်မှ ရန်ဂါး အလူ ခေါ် စားစရာနှင့်တူ၏။၎င်းမှာ နို့နှင့်တူသော ပျစ်သောအစေးအရည်ရှိ၏။ အဖြူအမျိုးမှာ ထိုအစေးအရည်နည်း၏။ နှစ်မျိုးစလုံးပင် ပြုတ်လိုက် သောအခါ ၎င်းတို့၏ အဖတ်ထဲတွင် အမျှင်များနှင့် တူသောအရာများ ပေါ် လာ၏။ အစာအိမ်ခါတ်မီး ညံ့သောသူများမှာ ၎င်းကိုစားမိလျှင် ပြင်းပြဲစွာ ဝမ်းပိုက်နာတတ်၏။ ကျွန်ုပ်၏ ကျောင်းသား တပည့် တယောက်သည် သူ၏ အိုသော ဘခင် ဗြဟ္မဏမြေပိုင်ရှင်ကို ကာသိယ အနီးအနားမှ အထက်တွင် ဖေါ်ပြခဲ့သော သုကရကန်ပြတ်ကိုစားမိ၍ ဝမ်းကိုက်ရောဂါ ရကြောင်း ကျွန်ုပ်အား အကြောင်းကြား သဖြင့် အံ့အားသင့်မိ၏။၎င်းကိုစား၍ဝမ်းကိုက်သည်ဟု ဆိုသဖြင့်၊ဗုဒ္ဓ မြတ်စွာ ဘုရား၏ အဖြစ်အပျက်ကို ထင်ထင်လင်းလင်း သတိရမိ၏။

၂ဂ။ သုကၡကန္မကို ပြတ်၍ နယ် အနှံ့အပြား စၥးသောက် ကြ၏။ ၎င်းသည် များသောအားဖြင့် ဈေးထဲတွင်မက၊ ရွာဝေးများမှာပင်လျှင် ရောင်းသော အရသာရှိ စားစရာတခုဖြစ်၏။

၂၉။ ကန္ခ,ကန္မမူလဖလခေါ် အခြားသောသစ်ဥတမျိုးသည် အိန္ဒိယ နိုင်ငံ သူတော်သူမြတ်တို့၏ အစာဖြစ်၏။ ၎င်းကို အဘိဒါနပ္ပဒီပိကတွင် ဂဇဘူ၍၎င်း တရုပ်တို့၏ဝေါဟာရတွင် ''နားရွက်'' ဟူ၍၎င်း ခေါ်၏။ ၎င်းတွင် အမည်အမျိုးမျိုးရှိ၏။

၃၀။ ဥတ္တရခေသတွင် ၎င်းသစ်ဥ သစ်ဖုကို ဗါန်ဒါဟု ခေါ် ၏။ ၎င်းမှာ အမွေးများထူ၍ ညိမောင်းသော အရောင်ရှိသဖြင့်၊ မြေကြီးမှထွက်လာ သောအခါ၊ ဝက်နှင့်တူ၏။ ၎င်းသည် မြတ်စွာဘုရားအား သုကၡမဒ္ဓဝံ ကို လှူဒါန်းသည့် ပါဝါမြို့ တည်ရှိသော ပဒြောနနယ်တွင် အနှံ့အပြား ပေါက်ရောက်၏။

၃၁။ ရောဂါဘယ များကို ဓါတ်စာနှင့် ကုသော ဟိန္ဒူ ဆေးဆရာ များသည် ၎င်းဗါန်ဒါကိုအလွန်ချီးမွှမ်းကြ၏၊၎င်းသစ်ဥ သင်ဖုကိုအရည် ကြကြကြ၍ ဝမ်းဓါတ်ခြီးညံ့သော သူများကို တိုက်ရ၏။

၃၂။ သို့သော် စုန္မဒါယကာသည် သူ၏ ကြီးမြတ်တော် မူလှသော ဆရာအရှင် မြတ်စွာဘုရားအား လှူသော ဆွမ်းအား သစ်ဥ သစ်ဖု၊ သို့မဟုတ် သစ်မြစ်ကို ကျိုထားသည်ထက် အရသာရှိအောင် များစွာ အမွှန်းတင်ပြင်ဆင်ထားဟန်တူ၏။ သို့ကြောင့်လည်း ၎င်းဆွမ်းဟင်းကို မြတ်စွာဘုရားသည် လွန်စွာချီးကျူးတော်မူပေ၏။

၃၃။ မဒ္မဝံ ဆိုသောစကား၏ ဓာတ်ရင်းမှာ ဖိနှိပ်ခြင်း၊ ထောင်းထု ခြင်း၊ နပ်ခြင်းဟော မရ်ဒုဖြစ်၏။ သကရကန် ဥကိုပြဘ်၍ သော်၎င်း၊ ကသေရ ဥကို နွားနို့နှင့် ပျစ်အောင်ကျို၍ သော်၎င်း ရသော ပါရသ၊ ့သို့မဟုတ် ပုဒင်တမျိုးသည် သုကရမဒ္မဝံ ပင်ဖြစ်၏။

၃၄။ ကသေရသည် ရွှံညွှန် ထူထပ်သော ဒေသ တို့တွင် ပေါက် ရောက်မှု အမွေးထူပြီးလျှင်၊ ဝက်ဘို အလွှန်ကြိက်နှစ်သက်သော အစာ ဖြစ်၏။ယင်းကိုသုကရေဿတ(ဝက်ကြိုက်)၊ကြောဒ (ဝက်) ဟူ၍လည်း ခေါ်၏။ ကသေရကို ထောင်း၍ နွားနို့ သကြားတို့ နှင့် ကျိုလေ့ ရှိ၏။ ဤသို့ ပြသဖြင့် ရသည့် ဟာလဝါကဲ့သို့သော အစာကို အထက် တန်းစားလူများ အလွန်နှစ်သက်၍ မကြာ မကြာ သုံးဆောင်လေ့ ရှိသည်။ ဤအစာသည် အရသာရှိ၍ အစာ ကြေလွယ်သဖြင့် လူအို များနှင့် အသင့်လျော်ဆုံးသော ဖလာဟာရီခေါ် သက်သတ်လွှတ် အစာဖြစ်သည်။

၃၅။ ထို့ကြောင့် သူကရမဒ္မဝံသည် သစ်ဥကို နွားနို့ဖြင့် စီရင်ထား သည့် ပျော့ပျောင်းသော သက်သတ်လွှတ် အစာသာလျှင် ဖြစ်ဟန် ရှိသည်။ ထိုအစာကို မြတ်စွာဘုရားအား သဗ္ဗညုတရွှေဥာဏ်တော်ကို ရမည်ဆဲဆဲ၌ ကပ်လှူသော ဂဏာနို့ဆွမ်းကဲ့သို့ပင်၊ မဟာပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူမည့်ဆဲဆဲ၌ ကပ်လှူသော အစာဖြစ်လေသည်။ သို့ကြောင့်ပင် ထို အစာနှစ်ရပ်ကို အသွင်တူ အကျိုးတူ ဖြစ်သည်ဟု မြတ်စွာဘုရား ကိုယ်တော်တိုင် မိန့်ဆိုခြီးကျူးတော်မူပေသတည်း။

ြအဘယ်သို့ မိန့်တော်မူသနည်းဟူမူကား။ ။ချစ်သားအာနန္ဘာ။ စုန္ဘဒါယကာ၏ နှလုံးမသာခြင်းကို သင် ဖျောက်လေလော့။ အသို့ ဖျောက်ရာသနည်းဟူမူကား၊ဘုရားကိုယ်တော်မြတ်သည် စုန္ဒဒါယကာ၏ ဆွမ်းကို ဘုဉ်းပေးပြီးမှ နိုဗ္ဗာန်သို့ ကြွတော်မူသည်။ စုန္ဒဒါယကာ အား များစွာသော အကျိုးရှိလေစွဟု မိန့်တော် မူသော စကားကို ဘုရားရှင် မုက္ခပါဋိတော်မှ ငါ ကြားလိုက်ရ၏။ ဘုရားဖြစ်အံ့သောနေ့ ကပ်လှူရသော စုန္ဒဒါယကာ၏ ဆွမ်းသည်၎င်း၊ ဤဆွမ်း နှစ်ပါးသည် အခြား ကာလ၌ လှူရသော ဆွမ်းတို့ထက် ကဲထက် ထူးမြတ်သောအကျိုးရှိ၏။ငါဘုရား၏ အင်အားဗလကို ကူမထောက်ပံ့ ၍တည်းဟု မိန့်တော်မူသည်ကို ငါ ကြားလိုက်ရ၏ဟူ၍၊ သင်ဟောဘိ လော့ဟု မိန့်တော်မူ၏။ ။ဇနုထ္ထပကာသနီကျမ်း စာမျက်နှာ ၆၀၇-မူဟောင်း။ ။ဘာသာပြန်ဆိုသူ]

THE MAHAPARINIBBANA AND THE BUDDHA'S LAST MEAL

By Professor

LALIT MOHAN KAR, KAVYATIRTHA, M.A., B.L.

[From the Modern Review of July 1936]

- 1. About 33 miles east of the town of Gorakhpur, on the southern side of the Gorakhpur-Kasia Road, lies one of the most sacred spots on the earth; for, it was here—at Matha Kuar—that Sakyamuni Buddha breathed his last, in 543 B.C. according to the orthodox Buddhist tradition, or 487 B.C. in the opinion of the European Orientalists. Millions of Buddhist pilgrims have visited that place since then; and, even today visitors from all parts of the world come there, where the 'Light of Asia' obtained his Great Extinction (Mahā-parinibbāna).
- 2. The place is now a mass of ruins of once splendid structures, the only remaining ones being a temple, a stupa and a few scattered buildings. In the temple which is of the shape of Dasaratha cave of the Barābar Hills in Gaya, there is a reclining image of Buddha with his head to the north resting on the right hand. It is about four times the size of an ordinary man and of the same dimensions as the seated figure in the Buddha Gaya temple. It is covered with gold and silk presented by Burmese devotees, possibly in imitation of the golden cloth given by Pukkusa a wealthy follower with which Ananda, the chief disciple, had wrapped the body of the dying Buddha. There is a tablet on the southern wall describing the discovery of the place by Carllyle, Assistant to General Cunningham, in 1877. The Stupa by the side of the temple was originally erected by the Mallas of the place, reconstructed by the Imperial devotee, Asoka, and, quite recently, substantially repaired. The reclining figure stands on the spot of Buddha's death, between two Sala (Sorium robusta) trees. The cremation took place on

the bank of the Kakutstha, also called Hiranya and Ajitavati, a small tributary of the Chhota Gandak, now generally dry, about half a mile away.

- 3. There are still to be seen the walls of two rows of small rooms, with a passage between them, meant for Bhikhus. All other buildings are now a mass of debris. About a mile to the south there are the uncared for ruins associated with Anuruddha, Buddha's cousin and disciple.
- 4. Kasia, a small town, a mile and a half to the east, has been identified with 'Kusinārā' of the Buddhists: It can also be approached from Tahsil Deoria Station, 40 miles south-east of Gorakhpur, on the B.N.W. Rly, by bus, of which there is a regular service, the distance being 22 miles due north. On the Vaisākhī Purnima (Full-moon day in April-May), the thrice sacred day of the Buddhists being that of the Birth, Enlightenment and Pari-nibbāna of Buddha, a fair is held there, and people collect there in large numbers in buses from Gorakhpur, Deoria, Padrauna and the adjoining places.
- 5. The place of the death of Buddha naturally reminds one of the incidents that led to it. The events of his last days may be thus recounted:
- 6. He was already ailing when he came to Pāvā (Padrauna, Gorakhpur District) from Vaisali (Besār, Muzaffarpur District) after several halts. The last meal that Buddha took had been prepared by Chunda, the Mahā-parinibbāna Sutta of the Dīgha Nikāya (Pali Sutta Pitaka) gives it as 'Sākara-maddavam'.
  - 7. It has been taken to mean
    - (i) boar's dried flesh,
    - (ii) meal of rice and young pork,
    - (iii) tender parts of pork,
    - (iv) the succulent parts, the titbits of a young wild boar,
    - (v) Some tough pork, etc., etc.

8. Watters says,

The word 'Sukara maddavam' has been generally understood to mean a preparation of pig's flesh. Dr. Rhys Davids translates it at one place by 'dried boar's flesh' and in another place by 'tender pork' (Buddhist Suttas p. 72: Questions of King Milinda Vol. I p. 243 and note). But he is not satisfied with the interpretations and explanations given of the word, and he is obviously inclined to regard it as a name for some vegetable article of food. This view is also taken by K. F. Newmann, who gives reasons for regarding the word as denoting some kind of edible fungus. Now it is remarkable that neither in the Tibetan nor any of the Chinese accounts of the death of the Buddha is there any mention of pork at the last breakfast. Nor is it mentioned in any of the Maha-yanist books on the Great Decease, nor in the account of Chunda's feast given in the Sarvata Vinaya. In the 'Yu-hsing-Ching' the dainty reserved by Chunda for the Buddha is called 'Sandal-wood-tree-ear' or 'Sandal-wood-ear'. By these names is probably indicated a tree-fungus or some aromatic mushroom. In the Chinese language a common name for any parasitical fungus is 'mu-erh' or tree ear, and among Buddhist monks and their friends mushrooms are well-known as Ho-Sang-jou or 'monk's slesh meat'. I agree with Newmann that the pious blacksmith was not likely to cook pickled pork for the Buddha, and think that fungus or mushroom should be taken to be the meaning of Sukara-maddava.

9. It really sounds strange that an octogenarian, recognized holy for forty years, should be served with the flesh of an animal. Besides, such a food would be quite contrary to his own principles. The 'Silas' or abstentions, which must be kept by all Buddhists (five or eight or ten rules to be observed according to their advancement in piety), start with the abstention from taking life: pānātipata veramam. In the Jātakas Buddha has described himself many times as offering his own body to save animals from being killed for food. These sermons would lose all their force if in

this life he would act before the eyes of the people in a way contradicting the sacrifices of his past lives. Buddha has been looked upon as an avātara (incarnation — one of the ten), for his taking a stand against the killing of animals, by the Hindus.

- 10. In the Vinaya Pitaka we find a positive injunction:
- "Let no one O Bhikkhus, knowingly eat meat (of an animal) killed for that purpose: Whosoever does so, is guilty of a dukkato offence.
- 11. The inscriptions of Asoka tell us, that, although a king, he is offering an apology for killing two peacocks and one deer, a minimum reduced from a very large slaughter of animals for his kitchen. He is holding out a promise that he would stop even this in the near future, possibly when he would be able to rise above the rigid tradition of the royal family to make an innovation. Evidently he succeeds in doing so and imposes prohibition from animal killing to a very large extent in his vast Kingdom by royal proclamation, after he becomes a confirmed Buddhist.
- 12. Living in an age very remote from Buddha and in places far off the scene of his death, we are apt to underrate the importance of Buddha's life and treat the cause of his death lightly. The life of the Master $(S\bar{a}st\bar{a})$ was a national asset at that time and all eyes were upon him. He was honoured with the funeral of a monarch and eight kings and ruling princes contended for his ashes immediately after his cremation, claiming him to be one of them. 'Stupas' or solid domes were raised on his relics, as Memorials.
- 13. The situation that the disciple Chunda had to face, in offering an adequate food or perhaps sick diet, must have been a grave one; and he could not have offered it without the greatest caution. Buddha was surrounded by a large number of devotees, amongst whom were his near and affectionate relatives. Buddha realised the merit of the food specially prepared for him

as conducive not to death but to deliverance, like the milk food given him by Sujātā in Gaya leading to his 'Sambodhi' (Enlightenment). He left a message with his most favourite disciple, Ananda, to be delivered to Chunda as coming from himself in praise of the last repast.

- 14. Now, Sūkaramaddavam is a compound word, formed of Sūkara (boar) and maddava (softness). It is the second word which has presented the greater difficulty and is responsible for misinterpretations.
- 15. For one thing, 'maddayam' does not mean flesh or meat. It is derived from the word 'mudu' (in Pali) and so 'muduno bhavo maddavam' (maddavam means the state of being 'soft'). Nor does the word 'Sūkara' mean boar's flesh. To denote 'boar's flesh', the word would be 'sokara' and not as has been expressly mentioned by Kaccayana, the carliest and greatest Pali Grammarian who lived about the 3rd Century B. C. He says that in order to mean 'the flesh of that' there is the affix n which will turn the first 'a' of a word into 'ā', and 'u' or 'ū' into 'o'. (In Sanskrit this change is called vriddhi, 'a' being changed into 'a' and 'u' or 'ū' being changed into 'ou', but as there is 'ou' dipthong in Pali, it is changed into 'o'). He cites the instances 'mahisassa idam, manasam vā'=māhisam' (Something of a buffalo or a buffalo's flesh = māhisam) and 'Sūkarassa idam māmsam vā sokaram' (Something appertaining to a hog. or a hog's flesh is 'sokaram').
- 16. Kalidasa's use of the word 'mārdavam' (the Sanskrit form of the Pali 'maddavam') throws a flood of light on the word, viz: 'abhitaptam-ayo-pi mārdavam bhajate' even a piece of iron when heated gets softness. 'Maddavam' thus means something made soft by heating or cooking.
- 17. The Pāka-darpana (Mirror of Cooking) ascribed to King Nala of the Mahābhārata Episode, an ancient work on cooking says about a method of cooking:— 'evam pāke krite tasya mrdutvam svādu jāyate' (cooked

in this way its softness gets tasteful). Mrdutvam is only another word for 'mārdavam' from the same word 'mrdu'.

- 18. According to Panini there is the word 'sauvadu-mridavam' (tasteful-soft-ness) which corresponds to the idea given in Pākadarpan. If the word mridu is used alone, then in the sense of 'Samokritam bhakshā' (a food prepared in a special cooking pot) there is the word 'mardavam' meaning food prepared in a 'soft' (like mrd = earthen) pot. The Pali form of this word is 'maddavam'.
- 19. The name Sukara (variant Sūkara) is derived from the word Sūka (bristles; piercing or hairy growth). So a pricking spout of grass has been called Sūka. e.g. 'nivisate yadi sūka-Sikhāpade' (if the prickly point of sprouting grass pierces the sole of the foot). The caterpillar is called 'Sūka-Kīta', the worm with bristles. The beard of corn because of its prickliness is also called 'sūka'. 'Sūkara' is formed with affix 'ra' like 'madhu-ra' (Sweet, lit., possessing honey) from 'madhu' (honey).
- 20. It is a noticeable thing that in ancient India synonyms were very freely used, even for proper names. Kalidāsa has used the word 'Rath-ānga-namā' (one named with the part of a chariot) to denote the Ruddy-goose, instead of 'Chakra-vāka, (the wheel-voice). The names of radish, among others, are Chānakyamulakam, Vishnuguptakam and Kautilyam, the different names of the celebrated minister of Chandragupta Maurya.
- 21. The different names of Sūkara, given by Moggalana Thero, a Ceylonese Bhikku of the 12th Century in his Pali Lexicon, the Abhidhānappadīpikā are 27: "Sūkaro (tu) varaho (tha)", and "varāho sukare gaja". Pali like the modern vernaculars, follows Sanskrit in lay subjects like grammar, lexicography, alamkāra, chandas, etc. We notice the synonyms of Sūkara as

given by Amara Simha. Who although wrote in Sanskrit, was even an earlier Buddhist than Moggalana Thero, who follows him:

Varaho, Sukaro, Ghrstih, Kolah, Pottri, Kirah, Kitih, Damstri, Ghone, Stabdharoma, Krodo, Bhudara (ityapi).

22. There is an excellent bulb 'Sūkarakanda' which possesses many of these names of the boar, such as Ghrsti, Grsti, Sūkarī, Krodakanyā, Varāhi, Krodī, Gristikanyā Varaha-Kanda as well as those of Vishun who in one of his incarnations took the form of a Boar, viz:— Visvaksenapriyā, Madhavestā, Visvaksenakanta (favourite of Vishnu). Its other names are:

Varahikanda evanyai scharmakaraluko matah; Anupe sa bhaveddese varaha iva lomavan.

"Varahi-Kanda is called by some Charmakaralu (the leather man's potato), it grows in wet or in marshy soil and is hairy like a boar".

Its names showing its properties are 'balya' (strength-giver), 'amrta' (nectar), 'mahāvirya' (of great potency), 'mahausadha' (great medicine), 'vriddhida' (helping growth), and 'vyādhi-hantā (destroyer of diseases). Another name is 'Māgadhi', indigenous of Magadha.

This is Sakara-Kanda (Batatūs edulis) a variety of yam.

Bhāva-prakāsa, the well-known Medical authority says of the plant:

'Vidari Svadu-Kanda ca sa tu Krosti sita smrta; Iksu-gandha, Ksira-valli, Ksira-sukla, payasvini. ''the ground-piercing, sweet-bulbed, if white, called 'the sow', smelling of sugar-cane, milk-creeper, milk white,

possessed of milk".

The bulb is specified as

'Varaha-murdhavat Kando Varahi-Kanda-Sajnitah'.

"The bulb which has the appearance of the head (or snout) of the boar is called the 'Varahi-Kanda'."

It is recommended as a substitute of equal merit for two great medicinal plants Rddhi and Vrddhi, which are rare:

'Rddhi-vrddhi-sthane varahi-kandam tat-tulyam Ksipet'.

23. According to a Vārtika (Supplementary rule) of Kātyāyana to Panini the roots of plants may be of diverse genders ('puspa-mūlesu bahulam') and so both Sūkarī (and preferably) 'Sūkara' means the root or bulb of the plant.

In this district of which Kasia is a part (once a sub-division) the bulb is known as 'ganji' (derived from Hindi 'genthi' = Sanskrit Gristi) as well as 'Sakara-Kand' (derived from Sūkara-Kanda), a name known far and wide. It sounds as if this name has been derived from the word 'Sarkarā-Kanda', but there is no bulb of this name in the long list of edible bulbs in Sanskrit (nor in Bengali, given by N.G. Mukherji).

- 24. Dr. Hoey, who was like Vincent Smith, a Civilian officer of Gorakhpur, holds that at Pava, Buddha ate at the house of Chunda Sūkara (not hog's flesh but 'Sūkara-Kanda', hog's root) which aggravated the illness that terminated his life.
- 25. As an article of Phalāhārī food, i.e., taken by those keeping a fast, Sakarkand is taken boiled. So this corresponds very nearly to Sukara-maddavam, the soft pulp of the 'Sakar-kanda'.
- 26. In these parts the Chaumāsā or Chāturmāsyam is strictly observed. Generally this begins with Hari-Sayana Ekādasi and ends with Devotthāna Ekādasi, roughly corresponding to the Vassāvāsa or 'the Retreat during the Rains' of Buddhists. Devout people here do not take "ganji" before the 'Deothan Ekādasī'. It is a sight to see in the local markets heaps of 'ganjis' and Siripādā (Sanskrit Sringaṭaka = 'water chestnut') collected

for sale on that Ekādasī day. The Sakara-Kanda is grown very easily (hence also 'Sukara') and extensively, in the plains as well as in the slopes of of Nepal.

- 27. It has got a sweet taste and is both of dull white and red colours. The red variety resembles the 'Rāngā-alu' of Bengal but possesses a thick milky juice when raw, the white variety has less of this juice. Both the varieties have got thread-like things within their pulp when boiled, and these cause a griping pain in weak stomachs. I was once much surprised being informed by a student of mine that he had brought his aged father, a Brāhmana Zamindar, to the town for treatment from the neighbourhood of Kasir, as he was suffering from 'pechish' (dysentery) by taking boiled 'ganji' after his fast, this would very vividly remind one of Buddha.
- 28. The boiled Sakarkand, nevertheless, is very widely used. It is the chief, and mostly the only, item of delicacy sold in fairs, even in remote villages.
- 29. Another bulb (Kanda, Kanda-mūla-phala', being specially the food of India's holy men) which satisfies the meaning 'gaja' of Abhidhānappadīpika and 'ear' of the Chinese versions is Gaja-Karna-ālu, which is mentioned as:

"Hastikanda hasti-patrah sthula-kando 'ti-kandakah; Vihat-patro 'ti-patrasca hasti-karnastu Karnaka'. 'Elephant-bulb, elephant-(ear)-leaved, massive-bulb, big-bulb, large-leaf, big-leaf and ear-(like).

30. This is called 'Bāndā' in the U.P. It is hairy and dark like a boar when it comes out of the ground. It is the specific produce of Padrauna (in which Pāvā where Buddha was given 'Sukara-maddavam) and is grown on a very large scale.

It belongs to class of 'Mana', defined as

'Manakah syah mahapatrah'.

'Mana' or 'Manaka is the same as 'great-leaf'' (Cf. atipatra = vrhat-patra above).

- 31. It has been highly praised by Hindu physicians who were great believers in the dietetic treatment of diseases. 'Māna-manda' the bulb being boiled to the thin-ness of a fluid, is a widely approved diet in extreme cases of weakness of the stomach.
- 32. But the article of food offered by Chunda to his Great Master appears to have been a richer and more elaborate one than the simple boiled root or bulb. It has been highly spoken of by Buddha.
- 33. The mrdu (from which maddavam comes) is derived from mrd, meaning to 'press', 'pound', 'knead', etc. A kind of pudding or 'pāyasa', (milk preparation) made with boiled Sakar-Kand or perhaps pounded 'kaseru' (Kesoor), Seripus Kyseor boiled in milk to thickness would be Sukara-maddavam, as well.
- 34. Kaseru is a natural product of marshy districts and is the great favourite of boars and hairy too. Its name is 'sukaresta' (=' the boar's favourite') and even Kroda (boar). The powdered or pounded Kesur (like 'Singhārā') is used in making "lāpsi" (boiled in milk and sugar). This hulwa-like preparation is highly appreciated and is a favourite dish of the higher classes. It is the best kind of 'phalahari' food for old men, light and nutritious.
- 35. The Sūkara-maddavam thus appears to have been a pulpy vegetable, i.e., bulb preparation in milk to serve as the last food of Buddha taken by him before entering the Mahā-pari-nibbāna, like the milk preparation given him on the eve of his attaining Enlightenment (Buddha-hood) at Gayā. He has mentioned the two together before his death as belonging to the same category and sanctity.

UNIVERSAL PRINTING WORKS
76-A, INYA ROAD, RANGOON.